

Småfågelholkarna vid Gnien 1996

Text & teckningar: Sören Larsson

Under höst och vintersäsongen ersattes småfågelholkarna i Myrskogen och på Råvnäsudden vid Gnien av nyfullverkade holkar. I flera fall placerades också holkarna i nya träd, dock inte så att det skulle förändra möjligheten att jämföra resultatet med tidigare års. Ingångshålet i de nya holkarna gjordes något mindre eller 30 mm. Tidigare var ingångshålet ca 35 mm. Tanken var att detta skulle försvåra rövan-det av ungar ur holkarna. Den art som förmodligen inte kommer att acceptera det mindre ingångshålet i holkarna är rödhaken, någon annan art verkar inte ha blivit påverkad.

65 häckningar i 145 holkar (45 %) blev årets resultat, det är det näst sämsta utnyttjandet av holkarna under de 16 säsonger som undersökningen pågått. Eftersom svartvita flugsnappare är den vanligaste häckfågeln i holkarna, så är det också flugsnapparens minskning i området som avspeglar sig i det totala resultatet.

Väderförhållandena var gynnsamma för fåglarna, speciellt under ungas tid i holkarna. Hade inte predationen varit så omfattande kunde det ha blivit ett mycket bra år, främst för mesarna. Det kan nu bli mycket intressant att kommande år följa

häckningarna i holkarna. Det finns forskningsresultat som visar ett samband mellan förekomsten hos smågnagare (sorkar och möss) och småfåglarnas häckningsframgång. När det finns stora populationer av smågnagare utsätts inte fågelhäckningarna för ett lika stort predatortryck. Inte sedan 1983/84 har vi haft något stort gnagarår. När kommer nästa smågnagartopp och vad händer då med småfågelhäckningarna vid Gnien?

Varje fågelholk har kontrollerats sju gånger under månader maj och juni. Av intresse har varit att fastställa häckningsstart, äggkullstorlek och antalet flygga ungar. Dessutom har ungar samt föräldrafågeln hos flugsnappare ringmärkts. Av tidsbrist har föräldrafågeln hos mesarna ej ringmärkts.

Det finns individuella, udda och intressanta händelser kring nästan varje häckande fågelpar i holkarna. Detta gör det utifrån att trotsa myggrikedom, regnbromsar, blötmark och täta snår av brakved för att jobba vidare. Den här redovisningen ger en översikt av årets händelser i holkarna. Undersökningen av de holkhäckande fåglarna vid Gnien är nu den tidsmässigt längsta i Västmanland.

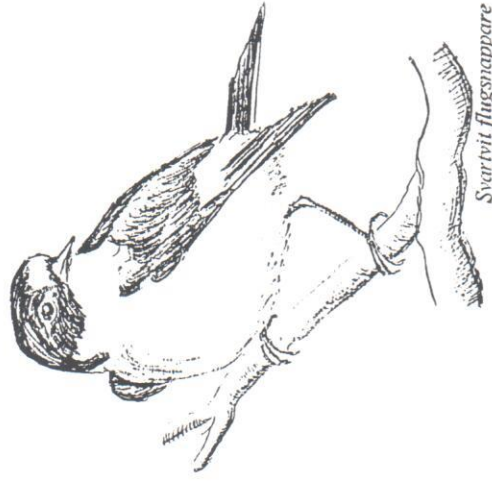
Holkundersökningen vid Gnien ingår också numera i Länsstyrelsens miljöövervakningsprogram. Undersökningen utförs på fritid och helt ideellt.

Följande arter häckade 1996

Svartvit flugsnappare

37 häckningar påbörjades vilket innebar 6e året i följd med fortsatt kräftgång för flugsnapparena vid Gnien. Som jämförelse kan nämnas toppåren 1989 (78 häckningar) och 1986 (75 häckningar). Detta är inte specifikt för Gnien, vid en holkundersökning i Sala har det också noterats kraftig nedgång hos flugsnapparepopulationen (Stig Öhman, muntl).

Orsaken till att antalet häckande flugsnappare minskat så drastiskt är inte helt klarlagt. Tveklöst är det dock så att antalet flygga ungar vid Gnien för närvarande inte är tillräckligt många för att ge populationen ett överskott. Av de 215 ägg som lades i år blev det endast 133 st (62 %) flygga ungar. Av de 37 häckningarna rövades 13. Bona var uppdragna på taket och ungar samt ibland honan var uppäten på platsen. I de övriga häckningarna försvann 9 ungar ur holkarna, i något fall var boet utrivet men predatorer hade inte lyckats fiska upp alla ungar. Inte heller denna problematik är unik för Gnien utan finns omnämnd från andra holkundervisningar. Mård, katt, vesslor och huggorm finns omnämnda som predatorer i andra holkundervisningar, vid

Svartvit flugsnappare

Gnien har jag sett katt och mård som vittjare av holkarna.

Häckningsstart

En ovanligt kylig maj kom att innebära en senare äggläggningssstart än tidigare år. Den 25 maj lade de tidigaste honorna första ägget och hela 22 av 37 häckningar påbörjade äggläggningen sista femdagarsperioden i maj. Senaste häckningsstart var 10 juni. Då det kom att råda mycket bra väderförhållanden under juni och juli kom den senarelagda häckningsstarten inte att innebära någon födobrist för ungarerna under holktiden. Endast en död unge hittades i de 24 häckningar som gick fram.

Kullstorlek

Genomsnittet på fullagda äggkullar blev 6,0 ägg/kull. Största kullen var på 8 ägg de minsta på 5 ägg. Tre äggkullar rövades ur holkarna och tre kullar övergavs under ruvningstiden utan känd orsak. Tidigare år har det visat sig att äldre honor

lägger större äggkullar än yngre honor. Genomsnittligt var det så också i år. Av de 22 honor som åldern fastställdes på var 18 st (82 %) tre år eller äldre. Ju större andel unga honor som finns i en population desto färre ägg kommer då att läggas. I undersökningen vid Gnien finns det ännu inget som tyder på att hanens ålder har någon betydelse beträffande äggkullstorleken eller hur många ungar som blir flygga.

Ringmärkning

Vart tar de flugsnappare vägen som föds vid Gnien? Förra året (1995) ringmärktes 137 ungar, ingen av dessa har ännu återfunnits. Totalt kontrollerades och ringmärktes 15 hanar och 22 honor förutom ungar i år. Omnämnas skall den hane som blev född i holk nr 119 och nu på sitt 5:e levnadsår häckade ca 200 meter därifrån, i holk 125. Där var han delaktig i resultatet sex flygga ungar. Ytterligare två hanar var tidigare ringmärkta, båda som häckare 1995. Båda hanarna hade nu valt

holkar ca 200 meter från fjolårets holk. Dessutom sågs ringmärkta hanar och en hona vid holkar som senare rövades. Av de kontrollerade hanarna var 12 st (80%) tre år eller äldre.

Talgoxe

Då det blev bra väderförhållanden i skiftet april/maj passade talgoxarna på att starta häckningarna, dvs vid normal tidpunkt. Den tidigaste honan påbörjade äggläggningen redan 30/4. Den senaste honan startade äggläggningen så sent som 21/5, i det fallet kan det vara fråga om en omläggning. Ingen av de andra häckningarna i holkarna hade dock rövats vid den tidpunkten.

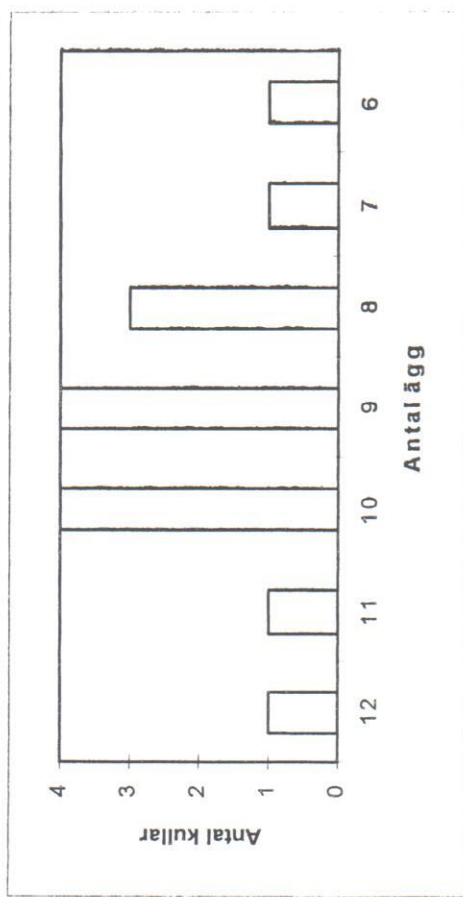
Talgoxarna hade tur med vädret denna häckningssäsong. Under den mycket kyliga vädertypen i sista halvan av maj, ruvade fåglarna. När förhållandena återigen blev bra hade de hungriga ungar i bona att leverera föda till. Det är ovanligt hos talgoxarna vid Gnien att samtliga lagda ägg i en kull resulterar i flygga ungar, detta inträffade vid fyra häckningar i år.

Största äggkullen var på 12 ägg (där blev samtliga ungar flygga) och minsta äggkullen innehöll 6 ägg. Genomsnittet 9,1 ägg/kull är högre än på flera år. I tabellen visas kullstorlekarna. Sju av häckningarna (47 %) rövades, en på äggstadiet övriga när ungar fanns i holken.

De goda väderförhållandena gjorde att 4 par lade en andra kull.

Blåmesar - det är trångt i bobalen hos blåmesarna.

Tabellen visar talgoxens äggkullstorlek vid Gnien 1996.

Av antalet häckande talgoxepar att döma torde det inte ha varit någon nackdel att ingångshålet i holkarna hade minskats till 30 mm.

Det fina vädret i juli innebar att 6 par lade en andrakull. Som helhet kan sägas att 1996 blev ett bra år för blåmesarna.

Svartmes

Miljön vid Gnien är inte den som svartmesi förstå hand föredrar. 2 par häckade dock i områdets östra del där inslaget av barrträd är större. Samtliga lagda ägg resulterade i flygga ungar. Att svartmesungarna är tystare i boet än vad talgoxarna och blåmesarna är, torde vara positivt då inte rovdjur lockas lika lätt till holken. Ytterligare en orsak är att svartmesarna inte bygger lika högt bo som de övriga. Vid den ena häckningen hade delar av boet dragits ur holken men predatorm nådde tydligen inte ner till ungarna.

Svartmesen påbörjar häckningen tidigare än de två övriga mesarna, båda häckningarna startades i vecka 17 (22-28/4).

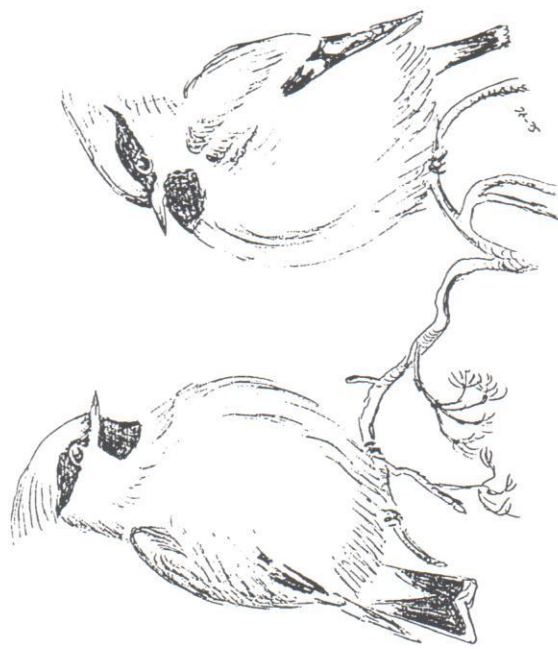
Blåmes

Första häckningen startade 29/4 och den 12/5 hade alla honorna lagt ägg. Liksom talgoxarna hade blåmesarna tur med vädret och där inte bona rövades kunde alla kläckta ungar förutom 2 st flyga ur holkarna. Fyra bon rövades, samtliga när det fanns ungar i holkarna. Ytterligare två bon var utdragna ur holken men ungarna låg kvar på holkbotten.

Största äggkullen innehöll 12 ägg och den minsta 9 ägg. Blåmesarna vid Gnien har sällan några rötägg (obefruktade ägg) i kullen, av 108 värpta ägg var 3 st rötägg. Troligtvis beror det på att blåmespopulationen främst består av äldre fåglar.

Vinterfågelräkningarna 1995-96

Text & teckningar: Sören Larsson

Art	Antal häckningar	Antal ägg	Antal kläckta ägg	Flygga ungar
Svartvit flugsnappare	37	215	183	133
Entita	1	7	7	7
Svartmes	2	17	17	17
Blåmes	10	108	105	60
Talgöxe	15	136	120	62

Häckningsresultat i holkarna vid Gnien 1996. Andra kullar av mesar ingår ej i tabellen.

Den ena kullen flög ut sista dagarna i maj, den andra den 4 juni. Dåligt väder, med tänkbar födobrist under ungarnas holktid innebär ändå inte några förluster.

Genom att häcka tidigare än övriga mesar och flugsnappare undviker svartmesarna hårdare konkurrensen om tillgången på föda.

Entita

De flesta år brukar något par häcka i holkarna. Liksom i år brukar de också lyckas bra med häckningen. Årets häckning startades senare än de övriga mesarna eller omkring 12/5. Även för entitorna revs boet delvis ur holken men ungarna var vid tillfället ganska stora och klamrade sig därför kvar i holken.

Sammanfattning

Det kan många gånger vara frustrerande att komma fram till en holk och se bobalen uppdragen på holktaget samt spridda vingpennor från uppätta fågelungar. Det är också många gånger roligt, när man besöker en blåmeshäckning och kan notera att någon av föräldrafågarna är ringmärkt. Den blåmesen har blivit född i någon av holkarna i Myrskogen och deltar nu i att producera nya blåmesar.

Redan nu ser jag fram mot nästa säsong med fåglarna i Myrskogen. Något av åren framöver skall det åter bli en bra häckningssäsong för flugsnapparena och mesarna och det blir lika spännande då att försöka reda de omvärldsfaktorer som påverkar framgång hos fåglarna.

Det finns några arbetsuppgifter som fågelintresserade i hela landet hjälps åt med, dit hör räkningen av vinterfåglar. Ganska många arter är väl lämpade att räkna under vintersäsongen, vintern är ju flaskhalsen för fåglarna. Vilken strategi använder de för att överleva? I vilken omfattning utgör naturen i Surahammars kommun ett viktigt område för fåglars möjligheter att klara vintersäsongen? 1975 påbörjades denna typ av övervakning av fågelfaunan i Sverige och från årsskiftet

1976/77 har också vi Surahammars kommun deltagit med räkningar. Antalet deltagare i vår kommun har varierat mellan åren, intresset var som störst för 7 - 8 år sedan. Tyvärr har det på senare år blivit svårare att motivera fågelintresserade i trakten till denna typ av fågelskådning. Att räkna vinterfåglar i vår trakt innebär att "frossandet" i sällsynta arter uteblir. Istället gör man en insats tillsammans med andra fågelskådare i landet för det fågeliv vi normalt har omkring oss och gläds åt.

Sidensvans, invaderade vår trakt hösten 1995.